

Гульпа Діана

Виховання педагогічної компетентності педагога на основі морального підходу у драмі Івана Франка «Учитель»

Постановка проблеми

З другої половини ХХ століття педагогам, які викладають літературу, довелося зіткнутися з тим, що престиж гуманітарної науки (особливо це стосується літературознавства) різко знизився. Ми могли б назвати багато причин цього, але, мабуть, найочевиднішою є науково-технічний розвиток століття, котрий сприяв зростаючому непохитному авторитету саме природничих наук. Ця тенденція набула в нашому столітті катастрофічних масштабів. Хоча наявність розважальної літератури також вплинула на зниження попиту на художні тексти, причину загальної незацікавленості все ж таки слід шукати в ЗМК (засабах масової комунікації). Тому на нашу думку вкрай важливо повернути престиж гуманітарній сфері, оскільки її недооцінка є не лише хибною, але й дуже небезпечною з огляду на перспективи суспільства.

Звичайно, той факт, що попит на художню літературу занижений, має ще й соціальне та політичне підґрунтя, яке ми не досліджуватимемо в рамках цієї статті.

Уже на початку зауважимо, що стосовно поняття літератури ми використовуємо визначення відомого угорського літературознавця, соціолога та філософа Хонкіш Елемера на думку якого, «Літературний твір є здобутком суспільства і як такий впливає на формування суспільства.» (Hankiss 1985, с. 21). Таким чином, художню літературу вважаємо відображенням людського життя, і тому використання її у вихованні індивіда на кожному етапі його розвитку вважаємо вкрай важливим. Саме тому явище заміни літературного тексту у вихованні індивіда на ЗМК видається особливо небезпечним.

У традиційній сімейній моделі медіаторами літератури були батьки, бабусі та дідусі, які ознайомлювали дитину з особистою та зовнішньою дійсністю, використовуючи засоби дитячої літератури, насамперед вірші, з

національного фольклорного скарбу. У літературному вихованні дитини вже на перших етапах розвитку обов'язково брали до уваги її вікову характеристику, що сприяло відповідному сприйняттю індивідом суб'єктивних та об'єктивних реалій. Використовуючи у вихованні засоби ЗМК, ми ризикуємо тим, що виховаємо в дитині спотворене світобачення.

У літературному вихованні особи важливим є також етап вторинної соціалізації, зокрема дитячий садок. На цьому рівні, доповнюючи здобутки батьків, долучається вихователь, котрий сприяє подальшому розвитку індивіда. У цьому процесі, поряд з віршами, дитина знайомиться з жанром казки, насамперед народної. За допомогою казкових сюжетів вчимо її розуміти вчинки й колізії світу, розрізняти такі моральні поняття, як добро і зло, правда і брехня, любов і ненависть, а також вчимо робити правильний вибір.

Наступний ступінь виховання – школа. На цьому етапі слід поглибити й удосконалити вже здобуті знання й навички, зокрема засобами художньої літератури. Саме на цьому рівні випливають на поверхню ті проблеми, які вже мали місце й на початкових стадіях, але з якими стикаємося лише зараз. У зв'язку зі змінами в суспільстві життя набуло дуже швидких обертів, сім'я в традиційному сенсі вже не в змозі виконати своїх функцій. Економічна і суспільна кризи змушують батьків працювати за ненормованим графіком, багато з них вимушені будувати життя за кордоном, часто діти зростають в неповних сім'ях, тому виховання майбутнього покоління перекладається на вихователів, а пізніше – учителів, і, що набагато руйнівніше, у вихованні багато хто покладається на ЗМК. Перший рівень соціалізації, котрий повинен би забезпечити стабільну основу в розвитку дитини, у більшості випадків не виконує своїх завдань, а, якщо виходити з того, що перші роки розвитку людини є визначальними, освітні інстанції, при всьому своєму бажанні, не в змозі заповнити, а лише скорегувати виникаючі прогалини. Зважаючи на це, зрозуміло, чому вкрай важливим є належне виховання в шкільних і дошкільних закладах.

Аналіз досліджень

У процесі нашого дослідження ми опрацювали наукову літературу, у котрій аналізуються питання формування педагогічної компетентності, методики викладання художньої літератури в навчальних установах, а також монографії та статті, присвячені творчості І.Я. Франка, зокрема його драмі «Учитель». Проблема виховання висококваліфікованого педагога, а також питання формування компетентного читача художньої літератури були і залишаються об'єктами досліджень багатьох відомих педагогів, літературознавців, психологів та митців. Зокрема, сам Іван Франко

переймався проблемами освіти не лише у своїх оповіданнях та драмах, але й у наукових працях, як-от: «Середні школи в Галичині», «Народне шкільництво в Галичині» (1886), «Наші народні школи і їх потреби» (1892), «Освіта народу в Галичині» (1895) тощо (Власенко 2016, с. 18-21). Він не лише цікавився якістю та доступністю освіти, але й досліджував суспільні та політичні перешкоди, які заважали простолюдю брати участь в освітньому процесі. Окрему увагу письменник звернув також на фахову та моральну підготовку вчителя. Використовуючи власний досвід, І. Франко у своїх літературних творах створював образи таких вчителів, котрі мали бути прикладом для всіх. М. Чепіль у своїй праці «Іван Франко про особистість вчителя крізь призму сьогодення» розкриває погляди Франка на освіту, постать вчителя, його роль у вихованні майбутнього покоління. Дослідниця використовує інтерпретацію письменника щодо школи з погляду сучасних потреб українського суспільства (Чепіль 2016, с. 61-66).

Р. Вишнівський у статті «Іван Франко про школу як джерело виховання національної свідомості української молоді» висвітлює погляди письменника щодо ролі освіти у вихованні майбутнього покоління (Вишнівський 2021, с. 15-19). О. Вертій досліджує питання естетики Івана Франка і формування основоположних підстав вивчення української літератури в сучасній школі, концентруючи увагу на змінах в сучасній літературній освіті, наголос у якій має робитися на національному чиннику як одному з визначальних джерел формування світогляду, життєвих принципів, ідеалів та переконань, духовного світу підростаючих поколінь загалом (Вертій 2006, с. 5-11).

Л. Бондар у статті «Провідні ідеї морального виховання В. Сухомлинського у контексті сучасної практики освіти і виховання» зазначає, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки особливого значення набувають історико-педагогічні дослідження, що розкривають спадкоємність наукових традицій і інновацій з сьогоденням. Прекрасним прикладом цього автор вважає педагогічні доробки відомого педагога В. Сухомлинського (Бондар 2001, с. 18-21). Загалом, зазначена нами проблематика всебічно опрацьована в українській науковій літературі. Вищезгадані праці внесли вагомий внесок як у науковий доробок з теми педагогічної компетентності, так і в розуміння педагогічної думки Івана Франка.

Мета статті

На основі драми Івана Франка показати приклад використання художнього твору у вихованні певної компетентності, у нашому випадку – моральної компетентності педагога.

Основні завдання статті

Розкрити моральний потенціал досліджуваного твору, а крізь нього акцентувати увагу на можливостях аналізу художньої літератури та використання її у вихованні різних компетентностей індивіда.

Методи та методика дослідження

Основним методом аналізу в статті є соціологічний, котрий характеризував і підхід самого І. Франка. У дослідженні ми акцентуємо увагу на суспільних питаннях, які відіграли значну роль у формуванні сучасного індивіда, внаслідок чого й зусилля педагога повинні зазнати вагомих змін. Використовуємо також культурно-історичний та історико-функціональний методи, оскільки у вихованні педагогічної компетентності наголошуємо на значимості наслідування моральних цінностей, які у драмі були представлені головним героєм Омеляном Ткачем.

Виклад основного матеріалу

У нашому дослідженні головну увагу приділяємо компетентністному підходу до аналізу художнього твору, зокрема до драми І. Франка «Учитель». На прикладі цього аналізу маємо на меті підтвердити, що суть читання художнього твору полягає в тому, щоб формувати відповідні людські компетентності, а також сприяти формуванню позитивного світобачення індивіда. У нашому аналізі підкреслюємо важливість моральних цінностей педагога, зокрема фахової підготовленості, сумлінності, відданості тощо, котрі конче потрібні для якісного виховання учнів. Уже сам І. Франко наголошував: *«Учителем школа стоїть; коли учитель непотрібний, неприготований, то й школа ні до чого. Ну, а добрих учителів треба, по-перше, добре самих вчити....»* (Франко 1986, с. 108). Тому поряд з педагогічною компетентністю ми виокремлюємо й компетентність моральну, котру педагоги, використовуючи знаряддя художньої літератури, повинні передавати своїм учням.

Стосовно висловленого вище, вважаємо великим здобутком введення положень про компетентнісне виховання в Закон України «Про освіту», ухвалений Верховною Радою 05.09.2017 р. за № 2145-VIII. Власне, у самому визначенні викладацької, педагогічної діяльності наголошується на головних компетентностях: *викладацька діяльність - діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти...*

Саме поняття компетентності в законодавстві сформульовано наступним чином: *компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність* (URL 3).

Літературне виховання індивіда вважаємо одним із ключових знарядь, завдяки яким можемо виховати справжню людину – у духовному, моральному, соціальному, громадському, національному та іншому сенсі. Досі в освіті (тут знову наголошую, що йдеться не лише про українську освіту, а взагалі про питання відповідного аналізу та викладання художньої літератури в будь-якій країні), на всіх її рівнях, у викладанні художньої літератури педагоги керувалися метою передати якнайбільший за обсягом лексичний матеріал, а від учнів вимагали його точного відтворення. Учні освоюють, здебільшого, літературно-історичний матеріал, а саме: біографію, перелік основних творів, конкретний аналіз найвідомішого твору автора. Звичайно, ніхто не сперечається, що це потрібна й важлива інформація, котра допомагає у розумінні конкретного періоду, жанрів, стилів, а також самого твору. У наш час, саме для більш поглибленого вивчення цієї інформації (бо основу, відповідно, повинен надати педагог, пояснюючи основні питання теми), опрацювання такої інформації можливе і самостійно, за допомогою Інтернету, у межах домашнього завдання.

У підхід до аналізу художнього твору, на нашу думку, теж мають вноситися корективи. На кожному освітньому рівні переважно використовується той самий принцип аналізу художнього твору. Якщо йдеться про прозаїчний твір, то насамперед розглядається основний сюжет, структура твору, проводиться аналіз образів головних і другорядних персонажів, відносин між дійовими особами та робиться позитивний висновок щодо головного авторського задуму, котрий і повинен зрозуміти та наслідувати учень. За умов роботи з ліричним текстом, здебільшого, пропонується провести поетичний та стилістичний аналіз, а ще учень повинен вивчити напам'ять весь ліричний твір або лише його частину. Найгірше те, що за такої практики аналізу твору індивід зазвичай так і не зможе зрозуміти, навіщо йому вивчати цей вірш. Він бачить лише одне пояснення: це йому потрібно для загального розвитку і для позитивної оцінки.

Не є випадковим, що ми підтримуємо компетентнісне виховання учня, бо саме поняття літературної компетентності вимагає перегляд застарілих підходів до аналізу художніх творів. Т. Яценко у своєму дослідженні «Формування компетентного читача на уроках української літератури в основній школі» щодо цього питання зауважує, що використання компетент-

нісної моделі у літературній освіті посилює результативність сприйняття та застосування учнями літературного тексту (Яценко 2012, с. 8-10).

Упродовж останніх років написано багато наукових праць, присвячених питанням методики викладання літератури. Українські науковці у своїх концепціях використовують також погляди І. Франка, який уже в другій половині XIX століття наголошував на важливості належного літературного виховання учнів. В. Захарова у своєму дослідженні «Роль Івана Франка в історії методики викладання літератури (за оповіданням „Борис Граб”)» підкреслює, що одна з головних цілей вивчення літератури є виховання свідомих громадян, які мають широкий світогляд та вирізняються високим інтелектом та стійкими моральними ідеалами (Захарова 2008, с. 25-27). Для цього потрібні висококваліфіковані педагоги.

Обираючи твір для аналізу, ми саме керувалися бажанням підтвердити, що правильний та ефективний аналіз художнього твору виховує й учня, і педагога. Більшість дослідників драми І. Франка «Учитель» аналізували її з жанрово-стилістичного, суспільно-політичного, педагогічного та ін. боку – ідеться про праці М. Чепіль, В. Смаля, В. Савинця О. Дзеверіна, Б. Мітюрова, Г. Паперної, Г. Пурель, С. Сухорського, С. Чавдарова та ін. У нашому аналізі ми звертаємо увагу насамперед на моральні якості головного героя Омеляна Ткача, постать якого вважаємо гідною для наслідування сучасними педагогами.

Обраний нами для аналізу твір Івана Франка був написаний у 1893 році. Сам автор жанр свого твору визначив як комедію, хоча, за винятком деяких сцен, навіть трагікомедією п'єсу важко назвати. Це не перший твір письменника, в якому він переймається питаннями якості, доступності освіти, а також проблемою фахового та морального рівня особи педагога. Постать вчителя дуже зацікавила І. Франка, багато своїх праць він присвятив цій темі. Прототипами його персонажів стали вчителі, з якими він познайомився впродовж років свого навчання. Як між педагогами, так і між персонажами І. Франка траплялися сумлінні, самовіддані особистості, такі, як головний герой драми «Учитель» Омелян Ткач або Міхонський з оповідання «Борис Граб», але, водночас, і такі, як учитель (професор) з оповідання «Грицева шкільна наука», котрий зовсім не мав на меті чомусь навчити вихованців, а лише хотів похизуватися своєю так званою наукою та принизити своїх учнів, стверджуючи що вони справжні «тумани».

На початку драми «Учитель» письменник знайомить нас із головним героєм драми – тридцятип'ятирічним Омеляном Ткачем. Він учитель, котрого вже у восьмий раз перевели з одного богом забутого села в інше. У драмі навіть причина вказана: її озвучила сестра Юлія в діалозі з сімейним

другом Хоростілем, теж вчителем, який, на відміну від Омеляна, покинув учительство й став юристом: **Юлія** *Так що ж, усе винаходять у нього щось «політичне»!*

Омелян з самого початку веде важкій бій з усією громадою заради того, щоб виконати свій не лише професійний, а й людський обов'язок. Він український Дон Кіхот, який, супроти всього світу, його злоби, ненависті, духовної та моральної сліпоти, бореться за благо людини, суспільства. Він змушений боротися навіть із найближчими йому людьми – сестрою Юлією та другом Хоростілем, які постійно хочуть відмовити його від учительства, тому що турбуються про його здоров'я:

Юлія

Та покинь! І що тобі за неволя? Не йдуть діти, то як собі хочуть. Маєш виказ і всіх подай на кару – от тобі й усе.

Омелян

Ні, Юлечко, се не буде добре. Подавай на кару! Хіба се вчительське діло? Хіба я на те вчився і на те сюди прийшов? Я прийшов сюди вчити, просвічати людей, а не за здекуційника бути.

Це теж нібито випробування витривалості героя: чи витримає бій, на-самперед із самим собою, чи буде перебореним, як і Дон Кіхот. Наш герой витримає випробування. Своєю силою духу, покори, справжньої святої любові до людей Омелян показує нам приклад боротьби за справжні цінності. Він є справжнім християнином, бо, наслідуючи приклад, приносить себе в жертву. Така людина не скаржиться на свою долю – вона бореться проти несправедливості й зла.

Бути педагогом – це не просто професія, фах, – ні: цю діяльність можна прирівняти до апостольської. Справжній педагог турбується про своїх учнів, опікується ними, переймається їхньою долею, бо вони для нього – наче власні діти. Справжній педагог вболіває за свою націю. Справжній педагог переживає за все людство. Кожна дитина чи людина варті того, щоб педагог присвятив їм життя. Не випадково постать Омеляна ми прирівняли до Дон Кіхота. Наш герой, борючись за виконання своїх обов'язків, постійно натрапляє на перешкоди, які успішно долає. Але найстрашнішим для нього, мабуть, є те, що саме ті, заради кого він віддав своє життя й здоров'я, відштовхують його:

Омелян

Ну, а діти?

Війт

Нащо вам дітей?

Омелян

Та до науки.

Війт

А нащо їм наука?

Омелян

Школа для вашого добра заведена. Щоб ви межи людьми люди були.

І. Франко у драмі показує три постаті вчителів: першим є Омелян, який віддав своє життя за учнів та людей; другий – це його друг Хоростіл, котрий, заради комфортного життя, облишив педагогічну справу й став юристом, поселився на батьківській землі й вів спокійне, заможне життя; третій – вчитель, якого замінив Омелян, п'ятнадцять років жив у цьому місці, грав за правилами міських господарів, зовсім не займався вихованням учнів, натомість переймався винятково своїми справами, бо ж, крім самого себе, його ніщо не цікавило. Його постать вважаємо найбільш негативною і руйнівною, адже він не лише продав свою душу за тридцять срібняків, але й погубив майбутнє молоді. У Біблії йдеться про два шляхи, письменник показує нам три. Постає питання: котрий ми оберемо? При цьому маємо пам'ятати, що за нашим вибором стоять людські душі, їхнє майбутнє.

Керівник міської влади Війт й Омеляна намагається примусити прийняти його правила гри:

Війт

Е, пане навчителю! Тоті всі обов'язки – то там у вас у письмах та в паперах. А ми люди прості. Хочете з нами жити, то живіть так, як бог приказав, як небіжчик навчитель жив.

Омелян

Ну, а як же він жив?

Війт

Та як жив? Робив собі в полі та в городі, воли та свині годував, писарством займався, а дітей наших до книжки не конопадив.

Війт

А чому ж би-сте не мали так робити? Що вам за неволя наші діти мучити і від господарської роботи відривати?

Омелян

Але ж, війте, я мушу! Чи ви не розумієте, що значить обов'язок? Я за дармо хліба їсти не хочу. А хочете мати такого вчителя, щоби по-вашому робив, то зараз подавайте до ради шкільної, щоб вам іншого дали.

І. Франко вірив у те, що хоч шлях до розвитку нації тернистий, та чистий дух і витривалість дадуть свої результати. На шляху завжди зустрінуться доброзичливі люди, які допоможуть нам здійснити наші мрії. У п'єсі цією людиною був жандарм, який, подібно до Омеляна, сумлінно виконував свою роботу, і з його допомогою вдалося примусити Війта виконати вимоги вчителя.

За три роки перебування в селі Омеляну вдалося не лише передати основні знання учням (вони полюбили вчитися!), але, що не менш важливо, вихованці зрозуміли мету власної освіти. З розмови господарів Ілька Товкача та Сенька Загонистого бачимо, що вони жалкують, що не мали можливості навчатися, і коли вчитель говорить про можливість їх навчання, вони безмежно раді й вдячні.

Наприкінці третього року навчання учні складали іспит. На цю подію прийшло все село, бо всі мешканці були безмежно вдячні за можливість, яку їхні діти отримали завдяки істинній людині. Щоб бути добрим спеціалістом у будь-якій галузі, насамперед потрібно бути людиною.

І. Франко устами своїх персонажів-селян озвучив дуже важливі думки:

Омелян

А як гадаєте, багато господарів прийде на екзамен?

Товкач

(радісно).

Е, пане навчителю! Я гадаю, що ціле село прийде!

Омелян

Як так? Чому?

Товкач

Ну, бійтеся бога! Адже ж у нас уже звиш 20 літ школа. А такого екзамену, як ви отсе нині робите, ми ще зроду не видали.

Омелян

Ну, та екзамен нічого такого великого не є. Не то головне, що на екзамені, а то, що за весь рік діти вчать.

Важливим є послання слів Омеляна, згідно з якими робити будь-що потрібно не «для галочки», для видимості, а для справжнього результату. Дуже прикро, але наш час можна назвати епохою ілюзій, адже майже все, що є, – це лише видимість, примара без жодної сутності:

Загонистий

Ні, пане навчителю! Ви вже нічого не кажіть. Три роки ви в нашій селі вчите, і ми, хоч темні та неписьменні, а, не бійтеся, також децю розуміємо і добре видимо, що ви робите і як ви робите. Ми добре бачимо, кільки наші діти за ті два роки скористали.

Омелян

Я дуже рад, що ви се бачите. То прецінь мій обов'язок, щоби діти зі школи туманами не виходили.

Товкач

Е, ба! Обов'язок! А чому ж не кождий професор розуміє той обов'язок так, як ви?

Товкач

Господи! І чому-то чоловік ще раз не може бути молодий, щоб міг отак у лавку засісти та за книжку взятися?

Омелян

А чому ж би не можна? Ось чекайте, тепер мої перші школярі вже виходять з класів, то ми по вакаціях заведемо з ними недільну школу. То там будуть могли й старші приходити і вчитися.

Зворушливими є слова дітей, звернені до вчителя: учні хочуть подарувати Омеляну сурдут, який ще три роки тому, коли боролися проти того, щоб ходити до школи, порвали. З цього вчинку бачимо, що справжній педагог передає не лише знання, а й збагачує, навчає дітей найкращим людським якостям, виховує в учнях співчутливість, вразливість, справедливість. Не забуваймо, щоб бути схожим на Творця, тобто мати віддзеркалення Божого образу на своїм образі, маємо плекати свою душу.

1 парубок

(в заклопотанні підступає до Омеляна).

Пане навчителю!

Омелян

А що тобі, Максиме?

1 парубок.

Ви були такі добрі, що-сте за нами просили. А ми... тямите, ми тогді, шарпаючися з вами, сурдут вам роздерли....

1 парубок

Та знаєте... тота латка у нас як гріх на сумлінні. То ви... не прогнівайтесь, пане навчителю... Біз-ме, що ми не хочемо вас образити! То ми зложилися і... і... і... (Біжить до воза і приносить звиток.) Ось вам нове убрання!

Омелян

Господи бже! Хлопці! Що се ви зо мною робите! Де ж се видано?

1 парубок

Пане навчителю! Не робіть нам того! Прийміть від нас той дарунок. Ми вас полюбили, як рідного тата..

Омелян

(обнімає їх).

Браття мої! Діти! І най же мені тепер хто скаже, що наш нарід невдячний! Що не варто для нього працювати і навіть життя своє для його добра віддати!

Доля людини часто непроста, терниста, а якщо це справжня, істинна особистість – то ще, на додачу, й обтяжена постійними перешкодами. Нема легкого шляху. Легкий шлях веде до прірви. Угорський філософ, соціолог і літературознавець Елемер Хонкіш казав, що людину слід учити розуміти

важкість життя, навчати бути завжди готовою до боротьби, бо лише той переможе, хто зміг зберегти свій людський образ (Tedx.Danubia 2011).

Отож, не варто дивуватися, що герой драми за свої заслуги отримав покарання. Мабуть, така доля праведників, а особливо коли існуюча система діє наперекір ментальному та моральному розвитку людей. Омеляна знову перевели в ще більш відстале село. Почувши вістку про це, він зомлів, у душі почав обурюватися, проклинати свою долю, адже не розумів, за що йому таке покарання. Близькі люди і селяни одразу почали думати про те, як допомогти вчителєві, як би йому відмовитися від цієї страшної пастки, бо це насправді була вона. Але наш герой, зібравшись силами, вирішив нести свій хрест і надалі. Бо він пам'ятав слова з Євангелія від Луки:

«Котрий з вас чоловік, мавши сотню овець і загубивши одну з них, не покине в пустині тих дев'ятидесяти й дев'яти, та й не піде шукати загинулої, аж поки не знайде її?»

А знайшовши, кладе на рамена свої та радіє. І, прийшовши додому, скликає він друзів і сусідів, та й каже до них: Радійте зо мною, бо знайшов я вівцю свою тую загублену». Лука15:4-6

Омелян мислив правильно, він розумів, спочатку, мабуть, не розумом, а душею, що хтось має взяти на себе тягар і врятувати людей від ментальної та моральної темряви, а тим самим визволити їх від соціальної підлеглості:

Омелян

Любі мої! Щирі душі! Золоті серця! Благословлю тебе, нинішня хвиле! Благословлю тебе, моє нещастя, моя недуго, ти, що гадюкою підповзаєш до серця, воруючишся у груди, підточуєш – чую се добре – звільна, та ненастанно підточуєш корінь мого життя! Благословлю вас, бо ви допомогли мені звести докупи отих двоє людей, дорожчих для мене над усе на світі. Що мені власне життя! Рік муки більше чи менше! Нема чим так дуже дорожити. Аби тільки ви були щасливі... А я... я таки піду до Волосатого!

Заслона спадає (<https://www.i-franko.name/uk/Dramas/Uchytel/Act3.html>).

Висновки

За допомогою образу Омеляна Ткача І. Франко виокремлює основні моральні компетентності, якими повинен володіти педагог, щоб належним чином виховувати наступне покоління і тим самим забезпечити майбутнє та процвітання нації. Ми маємо розуміти, що освічена людина – це сильна особистість, яка збудує сильне й справедливе суспільство.

Література

1. Артемова Л. 2006. Історія педагогіки України: підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ: Либідь. 424 с.
2. Асауленко Л. 2008. Виховання національної свідомості на основі творчості Т.Г. Шевченка та І.Я. Франка // *Проблеми освіти: науково-методичний збірник*. 2008. № 56; С. 82 – 87.
3. Бондар Л.С. 2001. До питання виховання моральних цінностей у школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // *Наука і освіта*. 2001. № 5; С. 18–21.
4. Вертій О. 2006. Естетика Івана Франка і формування основоположних підстав вивчення української літератури в сучасній школі // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 3; С. 5–11
5. Вишнівський Р. 2018. Іван Франко про школу як джерело виховання національної свідомості української молоді // *«Young Scientist»*. 2018. № 3.1 (55.1) ; С. 15–19.
6. Власенко О. 2016. Соціально-педагогічні погляди Івана Франка // *Історико-педагогічний альманах*. Випуск 5. Педагогічні ідеї Івана Франка в освіті сьогодення: збірн. наук. праць / за ред. проф. О.Є. Антонової, доц. В.В. Павленко. – Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2016. С. 18–21.
7. Добролюба Г. 2007. Моральний аспект виховання школярів на основі казок Івана Франка та семантики народних фразеологізмів // *Гуманітарні науки: науково-практичний журнал*. 2007. №2; С. 56 – 60.
8. Захарова В. 2008. Роль Івана Франка в історії методики викладання літератури (за оповіданням «Борис Граб») // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 9; С. 25–27
9. Ключек Григорій 2013. Зі студій про літературну освіту. Збірник статей та матеріалів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 192 с.
10. Франко І. 1979. Зібрання творів у 50-и томах. К.: Наукова думка. Т.31; с. 271–274.
11. Франко І. 1986. Зібрання творів у 50-и томах. К.: Наукова думка. 46. Ч. 2; с. 108–115.
12. Левківський М. 2011. Історія педагогіки: підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів. Київ: Центр учбової літератури. 190 с.
13. Чепіль М. 2010. Іван Франко про виховання дітей та молоді // *Опіка і виховання дітей. Історія і сучасність*: зб. наук. праць. Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ. С. 90–101.
14. Чепіль М. 2016. Іван Франко про особистість вчителя крізь призму сьогодення // *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». педагогічні науки. 2016. № 2 (12) ; С. 61–66
15. Яценко Т. 2012. Формування компетентного читача на уроках української літератури в основній школі // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 5; С. 8–10.
16. Яшук І. 2018. Провідні ідеї морального виховання В. Сухомлинського у контексті сучасної практики освіти і виховання // *Наукові записки* Серія: Педагогічні науки. Випуск 171; 2018. С. 170–176.

17. Hankiss Elemér 1985. Az irodalmi mű mint komplex modell. – Бр.: Magvető Könyvkiadó. – 693. o.
18. URL 1: <https://lib.if.ua/franko/1310127131.html>
19. URL 2: <https://ukrlit.net/article1/1897.html>
20. URL 3: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
21. URL 4: <https://www.ifranko.name/uk/Dramas/Uchytel/Act3.html>
22. URL 5: TEDxDanubia 2011 - Hankiss Elemér. Életstratégiák a bizonytalanság korában. –TEDx Talks.

References

1. Artemova L 2006. Istoriia pedahohiky Ukrainy: pidruchnyk dlia stud. vyshch. ped. navch. zakladiv. [History of Pedagogy of Ukraine: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions] Kyiv: Lybid. 424 s. (In Ukrainian)
2. Asaulenko L. 2008. Vykhovannia natsionalnoi svidomosti na osnovi tvorchosti T.H. Shevchenka ta I.Ya. Franka [Education of national consciousness based on the works of T.H. Shevchenko and I.Ya. Franko] // Problemy osvity: naukovometodychnyi zbirnyk. 2008. № 56; S. 82 – 87. (In Ukrainian)
3. Bondar L.S. 2001. Do pytannia vykhovannia moralnykh tsinnosti u shkoliariv u pedahohichnii spadshchyni V. O. Sukhomlynskoho [On the issue of educating moral values in schoolchildren in the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynsky] // Nauka i osvita. 2001. № 5; S. 18–21. (In Ukrainian)
4. Vertii O. 2006. Estetyka Ivana Franka i formuvannia osnovopolozhnykh pidstav vyvchennia ukrainskoi literatury v suchasni shkoli [Ivan Franko's Aesthetics and the Formation of Fundamental Foundations for the Study of Ukrainian Literature in Modern Schools] // Ukrainska literatura v zahalnoosvitni shkoli. 2006. № 3; S. 5–11 (In Ukrainian)
5. Vyshniivskyi R. 2018. Ivan franko pro shkolu yak dzherelo vykhovannia natsionalnoi svidomosti ukrainskoi molodi [Ivan Franko on school as a source of education of national consciousness of Ukrainian youth] // «Young Scientist». 2018. № 3.1 (55.1) ; S. 15–19. (In Ukrainian)
6. Vlasenko O. 2016. Sotsialno-pedahohichni pohliady Ivana Franka [Socio-pedagogical views of Ivan Franko] // Istoryko-pedahohichniy almanakh. Vypusk 5. Pedahohichni idei Ivana Franka v osviti sohodennia: zbirn. nauk. prats / za red. prof. O.Ye. Antonovoi, dots. V.V. Pavlenko. – Zhytomyr: FO-P Levkovets N.M., 2016. S. 18–21. (In Ukrainian)
7. Dobrolozha H. 2007. Moralnyi aspekt vykhovannia shkoliariv na osnovi kazok Ivana Franka ta semantyky narodnykh frazeolohizmiv [Moral aspect of educating schoolchildren based on Ivan Franko's fairy tales and the semantics of folk phraseology] // Humanitarni nauky: naukovo-praktychnyi zhurnal. 2007. №2; S. 56 – 60. (In Ukrainian)
8. Zakharova V. 2008. Rol Ivana Franka v istorii metodyky vykladannia literatury (za opovidanniam «Borys Hrab») [The role of Ivan Franko in the history of literature

- teaching methods (based on the story "Boris Grab")) // *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*. 2008. № 9; S. 25-27 (In Ukrainian)
9. Klochek Hryhorii 2013. Zi studii pro literaturnu osvitu. Zbirnyk statei ta materialiv. [From Studies on Literary Education. Collection of Articles and Materials] - Ternopil: Navchalna knyha - Bohdan. 192 s. (In Ukrainian)
 10. Franko I. 1979. Zibrannia tvoriv u 50-y tomakh [Collected works in 50 volumes]. K.: Naukova dumka. T.31; s. 271-274. (In Ukrainian)
 11. Franko I. 1986. Zibrannia tvoriv u 50-y tomakh. [Collected works in 50 volumes] K.: Naukova dumka. 46. Ch. 2; s. 108-115. (In Ukrainian)
 12. Levkivskyi M. 2011. Istoriia pedahohiky: pidruchnyk dlia stud. vyshch. ped. navch. zakladiv. [History of pedagogy: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions] Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury. 190 s. (In Ukrainian)
 13. Chepil M. 2010. Ivan Franko pro vykhovannia ditei ta molodi [Ivan Franko on raising children and youth] // *Opika i vykhovannia ditei. Istoriia i suchasnist: zb. nauk. prats. Drohobych: Red.-vyd. viddil DDPU. S. 90-101. (In Ukrainian)*
 14. Chepil M. 2016. Ivan Franko pro osobystist vchytelia kriz pryzmu sohodennia [Ivan Franko on the personality of a teacher through the prism of the present] // *Visnyk dniproperetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «Pedahohika i psykholohiia». pedahohichni nauky. 2016. # 2 (12) ; S. 61-66 (In Ukrainian)*
 15. Yatsenko T. 2012. Formuvannia kompetentnoho chytacha na urokakh ukrainskoi literatury v osnovnii shkoli [Formation of a competent reader in Ukrainian literature lessons in primary school] // *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli. 2012. № 5; C. 8-10. (In Ukrainian)*
 16. YaShchUK I. 2018. Providni idei moralnoho vykhovannia V. Sukhomlynskoho u konteksti suchasnoi praktyky osvity i vykhovannia [Leading ideas of moral education of V. Sukhomlynsky in the context of modern practice of education and upbringing] // *Naukovi zapysky Seriiia: Pedahohichni nauky. Vypusk 171; 2018. S. 170-176. (In Ukrainian)*
 17. Hankiss Elemér 1985. Az irodalmi mű mint komplex modell. [The literary work as a complex model.] – Bp.: Magvető Könyvkiadó. – 693. o. (In Hungarian)
 18. URL 1: <https://lib.if.ua/franko/1310127131.html>
 19. URL 2: <https://ukrlit.net/article1/1897.html>
 20. URL 3: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 21. URL 4: <https://www.ifranko.name/uk/Dramas/Uchytel/Act3.html>
 22. URL 5: TEDxDanubia 2011 - Hankiss Elemér. Életstratégiák a bizonytalanság korában. -TEDx Talks. (In Hungarian)

Виховання педагогічної компетентності педагога на основі морального підходу у драмі Івана Франка «Учитель»

Діана Гульпа – кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; diana.hulpa@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7506-1228

У статті досліджується проблема виховання педагогічної компетентності педагога, насамперед учителів літератури початкової та середньої школи, на основі морального підходу драми І. Франка «Учитель». Зазначимо, що йдеться не тільки про українську освіту, а про освіту загалом, адже проаналізовані в науковій розвідці проблеми набули світового масштабу. У статті також опосередковано торкаємося й теми можливості використання художнього тексту у вихованні різноманітних компетентностей в учнів. Державна освіта піддається постійній критиці з боку суспільства, насамперед через те, що вона не готує учнів до практичного життя. Критика, мабуть, має реальне підґрунтя, яке відчуває і бачить кожен учитель. На це, як і на інші нагальні, але досі невирішені проблеми, більш-менш успішно шукає відповідь педагогічна спільнота. Ця проблема стосується всіх напрямів науки у тому числі і літератури. У цьому плані одним з вирішальних питань є, як ми можемо досягти практичного використання літератури, коли вона розвиває компетентності, які суперечать очікуванням сучасності, таким як амбіції, легковажність, відсутність стриманості, байдужість, холодний розрахунок тощо. Це, мабуть, один із найбільших викликів, з яким у своїй практиці зіткається кожен учитель літератури.

Наш вибір впав саме на дослідження драми Івана Франка «Учитель», тому, що завдяки суспільно-політичним та моральним питанням які порушуються у творі є можливість не лише виховати моральну компетентність вчителя, але й соціальні та моральні цінності учня, читача художньої літератури. У літературному вихованні першим і вкрай важливим кроком є зрозуміти поняття літератури, її функції, та вплив на формування особистості людини. Наступним важливим кроком є відповідний вибір та інтерпретація твору, насамперед з урахуванням вікових характеристик читача, а також того на виховання яких компетентностей бажаємо зосередити нашу увагу. Для досягнення зазначеної мети обов'язковим елементом є підготовка вчителя не тільки в науковому, а й у моральному плані. Аналіз драми Івана Франка «Учитель» є чудовим прикладом того, як багатогранно можна використати художню літературу для вирішення перерахованих вище проблем.

Ключові слова: педагогічна компетентність, педагог, мораль, аналіз художнього твору, виховання індивіда, освіта, соціалізація, Іван Франко.

Education of the Teacher's Pedagogical Competence based on the moral approach in Ivan Frank's drama "The teacher"

Diana Gulpa, candidate of philological sciences, associate professor of the Department of Hungarian Philology, Uzhgorod National University, Uzhhorod, Ukraine, diana.hulpa@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7506-1228

The article examines the problem of educating the pedagogical competence of a teacher, primarily of elementary and high school literature teachers, based on the moral approach of I. Franko's drama "The Teacher". It should be noted that it is not only about Ukrainian education, but about education in general, because the problems analyzed in scientific research have acquired a global scale. Indirectly, we also touch on the topic of the possibility of using an artistic text in the education of various competencies in students.

Many criticisms have been made about education, that the school does not prepare students for a practical life. Criticism probably has a real basis, which every teacher feels and sees. The pedagogical community is looking to answer this, as well as to other urgent but still unresolved problems, with more or less success. The main goal of modern education is to provide students with practical knowledge, since the modern direction places the main emphasis on the acquisition of lexical knowledge. We are certainly talking about a good aspiration, but the question arises as to how we can achieve practical use of literature when it develops competencies that are contrary to the expectations of the age, such as ambition, recklessness, lack of restraint, indifference, cold calculation, etc. This is probably one of the biggest challenges that a teacher of literature has to face.

Based on this piece, our opinion on the teaching of literature is: First step with great importance is to convey to the student, the future reader, what literature is, what its functions are, how it affects the formation of a person's personality, how its achievements are used in personal and social life. Second important step is the appropriate selection and interpretation of the work, primarily taking the age group of the reader into account. To achieve this goal, a mandatory element is the teacher's preparation not only in scientific but also in moral terms.

That is why we choosed Ivan Franko's work "The Teacher" as the source of our article's research, because in it the writer emphasizes not only the social and political conditions that negatively affects the education system and the solution of which are extremely important not only for the development of the individual, but for the nation as a whole, but it also expresses the moral conviction that a highly educated teacher, although he can pass on knowledge and educate the future generation, but to form a person whom God created in his own image and likeness, the teacher cannot, without following himself to high moral principles.

Key words: *pedagogical competence, teacher, morality, analysis of an artistic work, education of an individual, education, socialization, Ivan Franko.*

A tanár pedagógiai kompetenciájának erkölcsi megközelítésen alapuló oktatása Ivan Franko „A tanár” című drámájában

Hulpa Diána, a filológiai tudományok kandidátusa, az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének docense, Ungvár, Ukrajna; diana.hulpa@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7506-1228

A cikk a pedagógus – elsősorban az általános és középiskolai irodalomtanárok – pedagógiai kompetencia fejlesztésének problémáját tárja fel I. Frankó drámájának morális megközelítése alapján. Megjegyzendő, hogy itt nem csak az ukrán oktatásról van szó, hanem általában az oktatásról, mert a tudományos kutatásban elemzett problémák globálissá váltak. A cikk közvetve érinti az irodalmi szövegek felhasználásának lehetőségét is a tanulók különböző kompetenciáinak fejlesztésében. A közoktatást folyamatosan bírálja a társadalom, elsősorban azért, mert nem készíti fel a tanulókat a gyakorlati életre. A kritikának valószínűleg van valódi alapja, amit minden tanár érez és lát. A pedagógustársadalom több-kevesebb sikerrel keresi a választ erre, és más sürgető, de még

megoldatlan problémákra is. Ez a probléma a tudomány minden területére vonatkozik, így az irodalomra is. Ezzel kapcsolatban az egyik sarkalatos kérdés, hogy miként érhetjük el az irodalom gyakorlati hasznosítását, ha az olyan kompetenciákat fejleszt, amelyek ellentmondanak a modernitás elvárásainak, mint az ambíció, a komolytalanság, a visszafogottság, a közöny, a hideg számítás stb. Talán ez az egyik legnagyobb kihívás, amellyel minden irodalomtanár szembesül a gyakorlata során.

Választásunk Ivan Franko „A tanár” című drámájának tanulmányozására esett, mert a műben felvetett társadalmi-politikai és erkölcsi kérdéseknek köszönhetően nemcsak a tanár erkölcsi kompetenciáját lehet oktatni, hanem a társadalmi és erkölcsi is. a diák, a szépirodalom olvasójának értékei. Az irodalmi nevelésben az első és rendkívül fontos lépés az irodalom fogalmának, funkcióinak, az ember személyiségformálódására gyakorolt hatásának megértése. A következő fontos lépés a mű megfelelő kiválasztása és értelmezése, elsősorban az olvasó életkori sajátosságait, valamint azokat a kompetenciákat, amelyekre figyelmünket összpontosítani kívánjuk. E cél eléréséhez kötelező elem a tanárképzés nemcsak tudományos, hanem erkölcsi szempontból is. Ivan Franko „A tanár” című drámájának elemzése kiváló példa arra, hogy a fikciót sokféleképpen lehet felhasználni a fent felsorolt problémák megoldására.

Kulcsszavak: *pedagógiai kompetencia, tanár, erkölcs, műelemzés, egyén nevelése, oktatás, szocializáció, Ivan Franko.*